

УДК 726.025.4:27-523.6

МИСТЕЦЬКО-АРХІТЕКТУРНИЙ АНАЛІЗ РЕКОНСТРУКЦІЇ ЕКСТЕР'ЄРУ БУДИНКУ МИТРОПОЛИТА ЖИДИЧИНСЬКОГО МОНАСТИРЯ

ЛЕСИК-БОНДАРУК О. О., канд. архітектури, доц.

Кафедра образотворчого мистецтва, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, пр. Волі, 12, Луцьк, Україна, тел. +38 (050) 716-57-78, e-mail: O_Bondaruk@ukr.net, ORCID ID: [0000-0003-1460-2101](https://orcid.org/0000-0003-1460-2101)

Анотація. Стаття присвячена дослідженню процесу реставрації пам'ятки архітектури національного значення Будинку митрополита (архимандрита) в с. Жидичин Ківерцівського району Волинської області з урахуванням планувальних, конструктивних та декоративно-мистецьких характеристик. Проаналізовано історію спорудження, існування, занепаду та відродження монастиря, стан архітектурної пам'ятки на початку ХХІ століття. В ході дослідження визначено основні процеси руйнації фасадів приміщення будинку митрополита, оптимальні шляхи для їх реставрації, проаналізовано основні етапи власне відновних робіт та їх результати на даному етапі. Стаття також частково торкається питання впливу фінансових проблем на процес ремонтно-реставраційних робіт.

Ключові слова: монастир; архітектура; реставрація; фасад; бароко; архітектурні елементи; ремонтні роботи

ХУДОЖЕСТВЕННО-АРХИТЕКТУРНЫЙ АНАЛИЗ РЕКОНСТРУКЦИИ ЭКСТЕРЬЕРА ДОМА МИТРОПОЛИТА ЖИДИЧИНСКОГО МОНАСТЫРЯ

ЛЕСИК-БОНДАРУК О. А., канд. архитектуры, доц.

Кафедра изобразительного искусства, Восточноукраинский национальный университет имени Леси Украинки, пр. Воли, 12, Луцк, Украина, тел. +38 (050) 716-57-78, e-mail: O_Bondaruk@ukr.net, ORCID ID: [0000-0003-1460-2101](https://orcid.org/0000-0003-1460-2101)

Аннотация. Статья посвящена исследованию процесса реставрации памятника архитектуры национального значения Дома митрополита (архимандрита) в с. Жидичин Киверцовского района Волынской области с учетом планировочных, конструктивных и декоративно-художественных характеристик. Проанализированы история сооружения, существования, упадка и возрождения монастыря, состояние архитектурного памятника в начале ХХІ века. В ходе исследования определены основные процессы разрушения фасадов помещения дома митрополита, оптимальные пути для их реставрации, проанализированы основные этапы собственно восстановительных работ и их результаты на данном этапе. Статья также частично касается вопроса влияния финансовых проблем на процесс ремонтно-реставрационных работ.

Ключевые слова: монастырь; архитектура; реставрация; фасад; барокко; архитектурные элементы; ремонтные работы

ART AND ARCHITECTURAL ANALYSIS OF ZHYDYCHYN MONASTERY METROPOLITAN HOUSE EXTERIOR RECONSTRUCTION

LESYK-BONDARUK O. O., *Cand. Sc. (Arch.), Ass. Prof.*

Architecture Department, the Eastern European University named after Lesya Ukrainka, Voli av., 12, Lutsk, Ukraine, tel. +38 (050) 716-57-78, e-mail: O_Bondaruk@ukr.net, ORCID ID: [0000-0003-1460-2101](https://orcid.org/0000-0003-1460-2101)

Summary. This article is dedicated to restoration process of a national monument of architecture - the Metropolitan (archimandrite) House in the village of Zhydychyn, Kivertsi region, Volyn oblast, with the account of planning, constructional, decorative and art characteristics. We analysed the history of construction, existence, deterioration and renaissance of the monastery, the status of an architectural monument as at XXI st. During the study, we have identified the main destruction processes of the metropolitan house facades, identified the optimal ways for restoration, analysed main stages of actual restoration works and their results at this stage. The article also partially touches how the financial problems issue influence the restoration and refurbishment works.

Keywords: monastery; architecture; restoration; facade; Barocco; architectural elements; refurbishment

Постановка проблеми. Період новітньої історії України поставив низку питань, пов'язаних із культурною та мистецькою спадщиною нашого народу. В цьому контексті нас найбільше цікавить питання збереження, реставрації та подальшого використання пам'яток архітектури України, а зокрема, регіону

Волині. В наш час багато факторів, на жаль, впливають на те, що в цілому ці процеси на Волині, та й в Україні загалом, набувають швидше негативного забарвлення – наприклад, багато пам'яток перебувають у стані запустіння, отож просто руйнуються, багато не мають належного фінансування для реставрації – відповідно – мають жалюгідний вигляд. Багато архітектурних споруд реставруються низько професійними спеціалістами, що спричинює їх спотворення та, відповідно, втрату мистецької цінності тощо.

На щастя, є також приклади професійного підходу до процесу рекреації та подальшого використання пам'яток архітектури, часто – за прямим призначенням, що надихає. Нерідко до таких позитивних змін мають стосунок релігійні громади, окремі громадяни України та інших держав.

Сам процес відновлення пам'ятки повинен бути пов'язаний із професійними реставраторами, істориками мистецтва, теоретиками архітектури – в такому випадку пам'ятка максимально фахово буде відновлена та використана у майбутньому.

Тому питання професійного, комплексного та кваліфікованого підходу до процесу реставрації, консервації, збереження та подальшого використання архітектурних шедеврів України та Волині зокрема дуже актуальне.

Аналіз публікацій. Досліджуючи публікації: присвячені повністю або частково Жидичинському монастирю, ми звернули увагу на той факт, що більшість джерел переважною мірою присвячені опису та аналізу історії релігійного осередку. Це пов'язано, на нашу думку, швидше за все з тим, що власне історія монастиря дуже цікава та тісно переплетена з багатьма видатними постатями Волині та ключовими подіями в релігійному житті регіону. Власне, саме тому, на нашу думку, відносно мало дослідницьких матеріалів, що мають аналітичний характер щодо стилістичних, мистецьких, декораційних особливостей монастиря. Ще менше досліджень щодо сучасного стану речей в

монастирі – аналізу процесів реставрації та рекреації.

Матеріал про історію святині автор статті черпав з архівних матеріалів («Архів князів Сангушків», «Архів Юго-Западной России»), зі статей В. Атаманенка, П. Кулаковського, О. Бірюліна, В. Білик, наукових праць П. Троневица.

Мета статті - проаналізувати процес реставрації на початку ХХІ століття пам'ятки архітектури національного значення - будинку митрополита (архімандрита) в с. Жидичин Ківерцівського району Волинської області з урахуванням планувальних, конструктивних та декоративно-мистецьких характеристик.

Виклад основного матеріалу. Миколаївський монастир у Жидичині має давню та складну історію. Найдавніші згадки про нього сягають часів Галицько-Волинського князівства і пов'язуються з розповіддю про візит до монастиря великого князя Данила Романовича, який у 1227 році приїздив сюди молитися і кланятися святому Миколаю [1]. Ця подія свідчить, що вже в той час монастир був важливим духовним центром на Волині.

Протягом ХІІІ - ХІV століть Жидичинський монастир отримав посаду архімандрита, перебуває під опікою Луцьких єпископів, постраждав від монгольського нападу у 1496 році [2, 3]. Монастир володів великими маєтками на довколишніх землях, його процвітання та діяльність сприяли розвитку містечка Жидичин. Архімандрити монастиря утримували коштами одну з башт Окольного замку в Луцьку, дві оборонні стіни міста, відкрили школу, де навчались діти місцевої православної шляхти [4 - 6].

Кінець ХVІ століття став початком складного періоду в житті Миколаївського монастиря – боротьби між світськими та духовними особами за право володіння монастирськими маєтками, Берестейська унія поступово приводить до занепаду православного осередку [3; 7]. Після унії монастир переходить до уніатів. Протягом ХVІІ століття конфлікти уніатів із

православним населенням та козацькі повстання завадили відродженню його минулої слави.

На початку XVIII століття – а саме у 1719 році – архімандритом василіанівського монастиря в Жидичині став єпископ Холмський та єпископ-адміністратор у Луцьку та Жидичині Йосип Левицький [3]. Цей владика кардинально змінив життя монастиря – і почав з того, що у 1719 - 1723 роках переніс місцерозташування святині з річкової заплави, полишивши при цьому старі і занепалі споруди, на високий пагорб навпроти. Владика спорудив новий монастирський комплекс у стилі бароко. Він включав Свято-Миколаївську церкву, дзвіницю, будинок єпископів та архімандритів, семінарію, келії, господарські споруди. Комплекс оточувала мурована огорожа. У будинку митрополита новоспорудженого монастиря Йосип Левицький проживав із 1719 по 1730 рік. На першому поверсі споруди розташувалась духовна консисторія, на другому – покої єпископа [10]. Василіани започаткували у селі Жидичин школу.

Протягом усього XVIII століття монастир процвітав. Та рубіж XVIII та XIX століть ознаменувався новими перипетіями в житті усіх василіан України – за наказом Катерини II всі їхні монастирі мали бути закритими. Однак після її смерті Павло I змінив ситуацію та дозволив василіанам лишитися на теренах імперії [10].

Початок XIX століття був складним для жителів монастирської обителі, оскільки вони на чолі зі своїми настоятелями постійно мусили лавірувати між ідеологією греко-католицької церкви та політикою російського самодержавства. Попри таку ситуацію, монастир мав доволі значні мастки з великою кількістю селян, багато земель, опікувався сільською школою, де викладали російську, українську, польську, німецьку та латинську мови, арифметику, географію, граматику, історію та мораль [9; 19].

Після польського повстання 1833 року Жидичинський монастир було закрито.

Протягом XIX століття Свято-Миколаївська монастирська церква була звичайним сільським приходським храмом Російської православної церкви. Священик Роман Цибульській у 1871 році в будинку митрополитів та архімандритів Жидичинського монастиря відкрив однокласне народне училище для сільських дітей. Воно діяло тривалий час і аж після 1908 року його реорганізували в однокласну народну школу.

За часів панування Польщі на Волині у XX столітті в митрополичому будинку розташовувався притулок для дітей-сиріт та інвалідів Луцького повіту. Велику допомогу у навчанні та вихованні діток із притулку надавали місцева організація «Просвіта», вчителі та священики. У 1936 році в палаці митрополитів розташував літню резиденцію Луцький владика УАПЦ.

Після Другої світової війни в митрополичому будинку містилася сільська школа, яка функціонувала тут аж до 1991 року.

У 1991 - 1995 роках, не маючи господаря, митрополичий будинок поступово руйнувався та набував аварійного стану – знищився дах, були вибиті вікна, осипається тиньк, частково руйнуються карнизи (рис. 1, 2).

Нове життя митрополичий будинок отримав після передачі релігійній громаді УПЦ КП у 1995 році та початку функціонування тут чоловічого монастиря. Художньо-мистецькі аспекти реставрації та відбудови митрополичого будинку Жидичинського монастиря ми і ставимо за мету проаналізувати у цій статті.

У 1959 році спеціалісти Республіканських спеціальних науково-реставраційних виробничих майстерень при Держбуді УРСР провели обміри і виконали креслення фасадів і планів будівель Миколаївського Жидичинського монастиря. На виконаному тоді ж генплані було відмічено п'ять мурованих споруд комплексу, а саме: Миколаївська церква, Будинок митрополита, де в той час була розташована школа, Дзвіниця, Духовна семінарія, в якій містився тоді сільський

клуб, та господарський корпус, де розташовувались сільський магазин та шкільні майстерні. На жаль, останні дві з п'яти споруд не віднесли до переліку

пам'яток архітектури державного значення і через аварійний стан їх розібрали у 1990-х роках.

Рис.1. Фото Лаценка В. Я. 1972 р.

Рис. 2. Будинок Митрополита в с. Жидичин, Волинська обл. Фото 2008 р.

У 1970 - 1980-х роках інститут «Укрпроектреставрація» розробив паспорти на пам'ятку архітектури національного значення Миколаївський монастир, в тому числі і на будинок митрополита. Охоронні зони розробила технічне бюро при головному архітекторі Волинської області. В них було подано короткі історичні довідки та опис споруди [Рис. 3].

Будинок митрополита - цегляна мурована споруда з лоджіями та симетричним плануванням обох крил. Фасади розчленовано пілястрами та завершено широким профільованим карнизом. Обрамлені наличниками віконні отвори першого поверху перекриті лучковими перекриттями, а другого – прямими. Міжповерхові перекриття пласкі, дерев'яні. Планування приміщень секційне. Будинок перекрито чотирисхилим дахом. Розмір споруди – 27,3 × 16,3 × 8,0 м.

У цій статті ми спробуємо проаналізувати художньо-мистецьку концепцію реставрації екстер'єру та інтер'єру митрополичого будинку – з урахуванням по можливості всіх чинників впливу на ці процеси.

Як зазначалось раніше, споруда була побудована у стилі бароко. На нашу думку, ознаки бароко проявились у споруді Будинку митрополита досить стримано – а саме: традиційні для стилю потужні карнизи з пристінками, асиметричність (хоч і незначна) у внутрішньому плануванні споруди, пілястри на всіх фасадах, невелика асиметрія фасадів, що проявилась у нерівномірному використанні віконних та дверних отворів, неоднаковій їх конфігурації, лоджії з колонами, прикрашеними карнизами. У споруді не використовувались сандрики, проте всі вікна та двері мали декоративне оздоблення у вигляді ліплених наличників.

Сфотографовані та задокументовані до реставраційних робіт елементи фасадів свідчать, що основним матеріалом для формування барочних декоративних елементів була цегла. Сама споруда була покрита шаром тиньку світлого зеленкуватого відтінку. Реконструкція

фасаду Будинку митрополита проводиться під егідою Волинської обласної державної адміністрації, яка разом із Волинською єпархією УПЦ КП та Жидичинського чоловічого монастиря святителя Миколая Мирлікійських Чудотворця виступила ініціатором ремонтно-реставраційних робіт.

Виконуючи Реставраційне завдання на розробку науково-проектної документації та реставраційно-ремонтні роботи у 2008 році спеціалісти встановили, що загальний стан основних носійних конструктивних елементів задовільний, але через тривалу відсутність експлуатаційно підтримувальних заходів та безгосподарське існування об'єкт отримав значні пошкодження, а саме: руйнацію карнизів, тяг, оздоблення фасадів, дерев'яних конструкцій лоджій; у зв'язку з тим, що тривалий час було відсутнє мощення навколо будинку та порушено систему вертикального планування, основа фундаментів була істотно замочена, що спричинило утворення мікротріщин зовнішніх та внутрішніх стін, пошкодження цокольної частини будинку.

Фактично ремонтні роботи, що стосувались внутрішніх приміщень і даху без втручання в архітектурні деталі фасадів, почали проводитись за кошти та зусиллями ченців і прихожан ще з 2003 року. А власне ремонтно-реставраційні роботи, що включають комплекс найбільш необхідних робіт для відбудови, реконструкції, консервації та подальшого використання пам'ятки, почалися з 2008 року.

Цей комплекс включає в себе вертикальне планування території монастиря в межах охоронної зони з вирішенням відведення поверхневих дощових вод, влаштування вимощення, необхідного благоустрою, ремонт даху, реставрацію фасадів із відновленням архітектурних елементів, заміну вікон та дверей. Окрім того, великі зусилля потрібно було спрямувати на реставраційно-ремонтні роботи внутрішніх приміщень, які – в силу того, що монастир довгий час перебував у запустінні – були у жалюгідному стані.

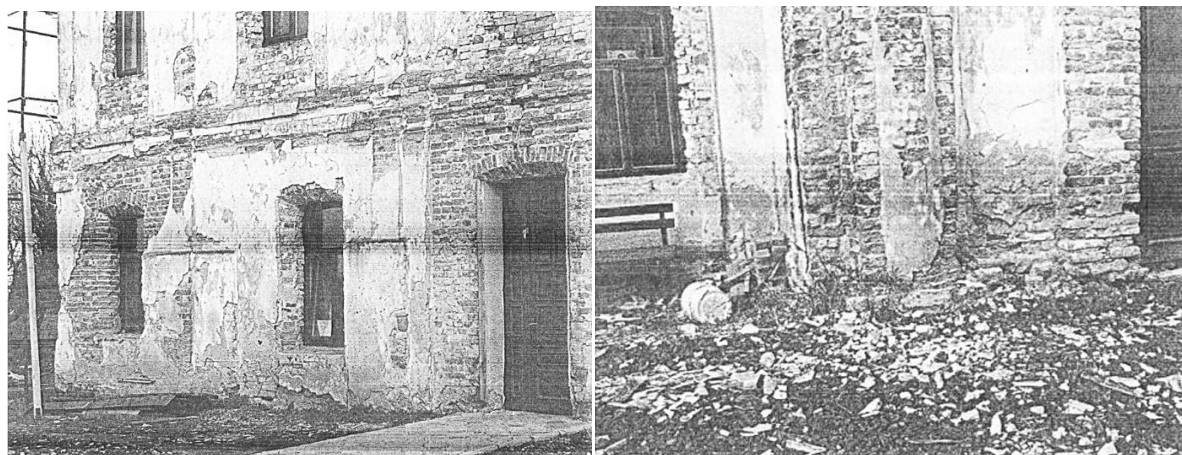

Рис. 3. Будинок Митрополита в с. Жидичин, Волинська обл. Фото 2008 р.

Рис. 4. Будинок Митрополита в с. Жидичин, Волинська обл. Фото 2008 р.

Етапи реставрації екстер'єру та інтер'єру монастирських приміщень тривають з 2008 року. Цей процес, на жаль, виявився затяжним, у першу чергу через брак коштів – усе фінансування залежить тільки від пожертв прихожан монастиря, його благодійників та жертводавців. Тому ремонтно-реставраційні роботи проводяться поступово, з урахуванням найважливіших проблем.

За період з 2008 по 2017 рік у екстер'єрі митрополичого будинку виконано такий обсяг робіт:

- заміна балкової конструкції перекриття даху;
- заміна даху (2008);
- заміна віконних та дверних блоків;
- відреставровано західний фасад (2009);
- відреставровано східний фасад (2010 - 2011);
- частково проведено реставрацію південного фасаду (2012 - 2013; 2015 - 2016).

Слід зауважити, що відновні та ремонтні роботи проводяться тільки силами монастирської братії та прихожан.

Північний фасад.

Західний фасад. Східний фасад.

Південний фасад.

Під час проведення робіт майстри дотримувались вимог Державних будівельних норм України на реставраційні, консерваційні та ремонтні роботи на пам'ятках культурної спадщини. Основним

принципом виконання реставраційно-ремонтних робіт був принцип збереження історичної достовірності (автентичності) пам'ятки, мінімально можливого втручання та змін у зовнішній вигляд фасадів.

Проведено та втілено всі необхідні протипожежні заходи, матеріали, що використовувались, проходили обов'язковий контроль на якість, радіаційний фон і т. д. Виконуючи реставраційно-ремонтні роботи на території Жидичинського чоловічого монастиря, суворо дотримувались безпеки проведення будівельно-монтажних робіт, експлуатації підйомно-транспортних механізмів, влаштування риштувань та ведення робіт на фасадах будинку.

Під час ремонтних робіт виникали проблеми з використанням тих чи інших матеріалів. Зокрема, за проектом реставраційно-ремонтних робіт перекриття споруди митрополичого будинку мало бути зроблене з міді – але, на жаль, у монастирській братії просто банально не було коштів на жодне перекриття. Благодійники запропонували зробити перекриття даху з металочерепиці – що і було виконано. Тому порушення проекту існує – але воно виправдане насамперед питанням браку коштів. Сподіваємося, колись Жидичинський чоловічий монастир стане заможним і зможе усунути це порушення проекту реставраційно-ремонтних робіт.

Щодо реставрації фасадів митрополичого будинку. Насамперед слід зазначити, що у цьому процесі чітко виконувались вказівки проєктантів та Державні будівельні норми. Для збереження автентичності фасадів використовувались елементи пілястрів, сандриків із північного фасаду – вони були у нормальному стані, збереглися практично неушкоджені. За цими елементами було виготовлено шаблони, які застосовувались у процесі ремонтно-реставраційних робіт у всій споруді.

Ще одна деталь, яка суперечить проєкту реставраційно-ремонтних робіт – матеріал, з якого виконано балюстраду на терасі південного фасаду. За проєктом має бути дерев'яна балюстрада, а зробили ковану. Можливо, це і суперечить власне проєкту, але хочемо сказати, що ковані елементи, на нашу думку, полегшують

площину фасаду і роблять терасу імпозантнішою. До того ж, у поєднанні з кованими елементами, що є на прилеглий території монастиря – кування на терасах виглядає гарно та довершено.

На фасадах митрополичого будинку (західному, східному та південному) проведено серйозний комплекс робіт. Знято всі шари тиньку з пофарбуваннями – а їх налічувалось до 5 - 6 внаслідок багатьох косметичних ремонтів. Далі розчищали та промивали кладку, виконали її антисептичну обробку. Потім проводили відновлення поверхні стін, цегляні роботи з відтворення архітектурних деталей, часткове перекладання стовпів тераси південного фасаду.

У процесі роботи над фасадами повністю замінено віконні та дверні блоки зовнішніх конструкцій. Для віконних блоків передбачено металопластикове виконання із заповненням склопакетами. Дверні блоки виконані з дерева. Перед виготовленням дверей та вікон проведено ретельні обміри отворів та прорізів, для максимального відтворення первинної їх форми.

Стан терас на південному та північному фасадах був і на північному лишається аварійним. На південному фасаді проведено повну заміну носійних конструкцій, передбачену проєктом.

Профільовані архітектурні елементи витягували розчином без піску по ґрунту з виготовленням відповідних шаблонів. Для оздоблення фасадів використовували цементно-вапняний розчин для тинькування, а саме: для цоколя, карнизів, пілястр, обрамлення вікон, поясів, що підлягають системному зволоженню, і для зовнішніх стін, що не підлягають системному зволоженню. Використовували будівельне вапно першого сорту.

Виконуючи тинькувальні роботи обов'язково здійснювали всі необхідні операції, а саме: відбивання дефективного старого тиньку – виконували пластами, майстри ретельно стежили за тим, аби не пошкодити виступаючі архітектурні елементи, обприскування – шар не більше 5 мм, ґрунтування поверхні – наносили в

декілька разів, товщина кожного шару не перевищує 7 мм, накриття тиньку (розчин ретельно проціджували) не перевищує 3 - 4 мм, затирання поверхні – поверхня

рівна та гладенька, витягування карнизів, тяг, лиштв, наличників, обробка кутів, тяг, тинькування стовпів та напівкруглих елементів, фарбування фасаду.

Сучасний стан монастиря.

Сучасний стан монастиря.

Висновок. Під час написання статті автор виявив, що фасад Будинку митрополита Жидичинського чоловічого монастиря святителя Миколая

Мирлікійських Чудотворця був у жахливому стані. Ремонтно-реставраційні роботи проводились і проводяться в даний час тільки силами та коштами ченців та

прихожан монастиря. Ремонтно-реставраційні роботи виконуються у відповідності з Проектом та Реставраційними завданнями. Протягом їх виконання внесено деякі корективи щодо матеріалів або вирішення окремих незначних елементів, але це було зумовлено

фінансовою ситуацією, яка напряму залежить в монастирі від жертводавців, до того ж, на думку автора, практично не видозмінює первинний вигляд пам'ятки, а навіть полегшує фасад та надає їй імпазантності.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Атаманенко В. Маєтки Жидичинського монастиря в другій половині 16 – першій половині 17 ст. / В. Атаманенко // Історія і сучасність Волині. Жидичин – крізь віки : наук. зб. / Волин. обл. орг. укр. т-ва охорони пам'яток історії та культури [та ін.]. – Луцьк, 2007. – Вип. 3. – С. 41–47.
2. Білик В. А. До історії Жидичинського василіанського монастиря 1-ої третини 19 ст. / В. А. Білик // Історія і сучасність Волині. Жидичин – крізь віки : наук. зб. / Волин. обл. орг. укр. т-ва охорони пам'яток історії та культури [та ін.]. – Луцьк, 2007. – Вип. 3. – С. 50–51.
3. Бірюліна О. Село Жидичин і Жидичинський Свято-Миколаївський монастир за описово-статистичним джерелом 1798 р. / О. Бірюліна // Історія і сучасність Волині. Жидичин – крізь віки : наук. зб. / Волин. обл. орг. укр. т-ва охорони пам'яток історії та культури [та ін.]. – Луцьк, 2007. – Вип. 3.
4. Кулаковський П. До історії надання Жидичину привілею на ярмарки і торг / П. Кулаковський // Історія і сучасність Волині. Жидичин – крізь віки : наук. зб. / Волин. обл. орг. укр. т-ва охорони пам'яток історії та культури [та ін.]. – Луцьк, 2007. – Вип. 3.
5. Майданець І. М. Постаті Жидичинської архимандрії : [історико-краєзн. нариси] / Іраїда Майданець, Галина Марчук. – Луцьк : Надстир'я, 2007. – 60 с. : іл.
6. Уайт Э. Архитектура: формы, конструкции, детали : иллюстр. справ. / Э. Уайт, Б. Робертсон ; [пер. с англ. Е. Нетесовой]. – Москва : АСТ : Астрель, [2009]. – 111 с. : ил.

REFERENCES

1. Atamanenko V. *Maetky Zhydychynskoho monastyria v druhii polovyni 16 – pershii polovyni 17 st.* [The Zhydychyn monastery estate in the second half of the 16th – the first half of the 17th century]. *Istoriia i suchasnist Volyni. Zhydychyn – kriz viky* [History and the present of Volhyn. Zhydychyn - through the ages]. Volyn. obl. org. ukr. t-va okhorony pamiatok istorii ta kultury ta in. [Volyn State Organization of Ukrainian Society of the History and Culture Monuments Protection and others]. Lutsk, 2007, iss. 3, pp. 41–47. (in Ukrainian).
2. Bilyk V.A. *Do istorii Zhydychynskoho vasylianskoho monastyria 1-oi tretyny 19 st.* [To the history of the Zhydychynsk Basilian Monastery of the 1st third of the 19th century]. *Istoriia i suchasnist Volyni. Zhydychyn – kriz viky* [History and the present of Volhyn. Zhydychyn – through the ages]. Volyn. obl. org. ukr. t-va okhorony pamiatok istorii ta kultury ta in. [Volyn State Organization of Ukrainian Society of the History and Culture Monuments Protection and others]. Lutsk, 2007, iss. 3, pp. 50–51. (in Ukrainian).
3. Biriulina O. *Selo Zhydychyn i Zhydychynskiy Sviato-Mykolaivskiy monastyr za opysovo-statystychnym dzherelom 1798 r.* [Zhydychyn village and Zhydychynsk St. Nicholas Monastery by descriptive-statistical source of 1798]. *Istoriia i suchasnist Volyni. Zhydychyn – kriz viky* [History and the present of Volhyn. Zhydychyn - through the ages]. Volyn. obl. org. ukr. t-va okhorony pamiatok istorii ta kultury ta in. [Volyn State Organization of Ukrainian Society of the History and Culture Monuments Protection and others]. Lutsk, 2007, iss. 3. (in Ukrainian).
4. Kulakovskiy P. *Do istorii nadannia Zhydychynu pryvileiu na yarmarky i torg* [To the history of giving a privilege at fairs and bargains for Zhydychyn]. *Istoriia i suchasnist Volyni. Zhydychyn – kriz viky* [History and the present of Volhyn. Zhydychyn - through the ages]. Volyn. obl. org. ukr. t-va okhorony pamiatok istorii ta kultury ta in. [Volyn State Organization of Ukrainian Society of the History and Culture Monuments Protection and others]. Lutsk, 2007, iss. 3. (in Ukrainian).
5. Maidanets I.M. and Marchuk H. *Postati Zhydychynskoi arkhimandrii: istoryko-kraezn. narysy* [Figures of the Zhydychyn Archimandrite: historical and native essays]. Lutsk: Nadstyria, 2007, 60 p. (in Ukrainian).
6. Uait E. and Robertson B. *Arxitektura: formy, konstrukcii, detali* [Architecture: form, structures, details]. Moskva: AST: Astrel', 2009, 111 p. (in Russian).

Рецензент: Вадимов В. М. д-р архітектури, проф.

Надійшла до редколегії: 12.04.2017 р. Прийнята до друку: 24.04.2017 р.